

Kommunedelplan Levekår og livskvalitet i et livsløpsperspektiv 2020 - 2032



Moss
kommune

Innhold

Sammendrag	3
Innledning	4
Sosial bærekraft	6
Målkonflikter	7
Levekår og livskvalitet	8
Prioriterte bærekraftsmål	10
Hovedmål, delmål, strategier og tiltak	17
Planarbeidet	24
Sentrale begreper	26
Avslutning	30
Referanser og kunnskapsgrunnlag	31

Sammendrag

Kommunedelplan for leveår og livskvalitet i et livsløpsperspektiv (LOLL) innledes med å se på sammenhengen mellom LOLL og kommuneplanens samfunnsdel. Deretter kommer en kort introduksjon til sosial bærekraft, målkonflikter og levekår og livskvalitet før de åtte av FNs 17 bærekraftsmål som er prioritert i denne planen presenteres.

De prioriterte bærekraftsmålene er å utrydde fattigdom, utrydde sult, god helse, god utdanning, likestilling mellom kjønnene, anstendig arbeid og økonomisk vekst, mindre ulikhet, bærekraftig byer og samfunn, fred og rettferdighet og samarbeid for å målene. De øvrige bærekraftsmålene til FN dekkes av kommunedelplan

for klima, plan for strategisk næringsutvikling og økonomiplan.

Videre i LOLL presenteres datafunn om det å leve og bo i Moss.

Hovedmålet for planen er “I Moss er alle inkludert og opplever tilhørighet, trygghet og mestring”. Dette følges opp av delmål, strategier og tiltak.

I siste del presenteres hvordan det har blitt arbeidet med planen og sentrale begreper som er brukt.

Avslutningsvis vises det til hvordan planen har utløst nye spørsmål, spørsmål som kan være en del av et oppfølgingsarbeid.



Innledning

Målet med å utarbeide en kommunedelplan for Moss kommune er å samle kommunen på tvers av sektorer, organisasjoner og fagmiljø. Det skal utvikles en felles forståelse og retning i det forebyggende og helsefremmende arbeidet for å løse levekårsutfordringer i kommunen.

FNs 17 bærekraftsmål vil være førende i utarbeidelsen av planen. I tillegg vil kultur som bærende i steds- og byutviklingen bli vektlagt. SSB sin definisjon av livskvalitet og gode levekår vil være sentrale. Disse variablene er bolig og nærmiljø, politiske ressurser, sosiale relasjoner, arbeid og utdanning, arbeidsmiljø, trygghet, livskvalitet, økonomi, helse og fritid.

Ambisjonen for kommunedelplanen er at den skal kunne være tydelig i sin anbefaling av prioriterte områder. Det blir derfor viktig at planen blir lett operasjonaliserbar slik at det kan bli en god sammenheng mellom kommunedelplan og handlingsplan.

Tiltakene skal følges opp gjennom økonomiplan, handlingsplan og virksomhetsplaner. Det vil være kommunedirektør og de ulike kommunalavdelingene som vil være ansvarlige for oppfølging av planen.

Kommuneplanens samfunnsdel er styrende for kommunedelplan Levekår og livskvalitet i et livsløpsperspektiv. Kommuneplanen

beskriver hvordan byen vil utvikles fram mot 2030, utfordringer og fastsetter langsiktige mål og strategier for kommunen.

Kommuneplanens samfunnsdel er en plan som skal bidra til å virkeliggjøre visjonen; **Mangfoldige Moss – skapende, varmere, grønnere. Mangfold** er viktig for nye Moss. Mangfold i befolkningen, kulturen, naturen og næringslivet. Moss skal ha plass for alle mennesker, og ulikhetene våre skal være en ressurs for arbeidslivet, kulturlivet og for det sosiale livet. Mangfoldigheten gir oss flere bein å stå på, og mulighet til å utvikle et bærekraftig samfunn.

Skapende fordi det favner både det kreative innenfor kunst og kultur, samtidig som det tar med seg det historiske og nåtiden gjennom alt som er skapt og skapes i landbruk og næring.

Varmere fordi vi i Moss ønsker at alle skal være inkludert og oppleve tilhørighet, trygghet og mestring. Samfunnsutvikling skal fremme folkehelse og redusere sosiale forskjeller.

Grønnere fordi Moss skal bli grønnere gjennom å bevare naturen og kulturlandskapet, ha en god blå-grønn struktur i kommunen, redusere klimagassutslipp og begrense skadeomfang som følge av klimaendringer.

Bærekraftig utvikling i et sosialt, økologisk og økonomisk perspektiv er grunnleggende premisser for kommuneplanen.



Sosial bærekraft

Sosial bærekraft er ett av tre ben i FNs definisjon av bærekraft.

Folkehelseprofilen for 2020 omhandler sosialt bærekraftige lokalsamfunn. Dette er samfunn

som er preget av tillit, trygghet, tilhørighet og tilgang til goder som arbeid, utdanning og gode nærmiljø. For å planlegge for sosialt bærekraftige lokalsamfunn er derfor fire forhold særlig viktige: at innbyggerne har god

tillit til samfunnet og hverandre, har tilgang til arbeid, utdanning og gode nærmiljø, at innbyggerne føler at de hører til, og at innbyggerne opplever trygghet. Folkehelseinstituttet uttrykker i samme profil at sosiale forhold har fått mindre oppmerksomhet enn de to andre dimensjonene i FNs bærekraftsmål - miljø og økonomi.

Vi ser at denne definisjonen av sosial bærekraft i stor grad samsvarer med hovedmålet i LOLL: **I Moss er alle inkludert og opplever tilhørighet, trygghet og mestring.**

Hofstad, H og Bergsli, H. (2017) har i sin rapport også beskrevet hvordan sosial bærekraft kan forstås og omsettes i praktisk handling. "Sosialt bærekraftig samfunnsutvikling innebærer en utvikling som sikrer god og rettferdig fordeling av samfunnets ressurser og muligheter, goder og byrder. Sosiale ulikheter i økonomiske ressurser, utdanning og arbeid, helse og livskvalitet, likestilling og deltakelse, vil på ulike måter kunne undergrave sosialt bærekraftig samfunnsutvikling. Større sosiale ulikheter vil også svekke muligheter for økonomisk verdiskaping. Det å sikre likeverdig tilgang til utdanning, helsetjenester og arbeid innenfor et anstendig arbeidsliv, gode boforhold og rekreasjonsmuligheter, samt muligheter for deltakelse og innflytelse i samfunnsutvikling for alle grupper, er viktig forbyggende arbeid. Dette forutsetter blant annet gode offentlige velferdsordninger som motvirker utenforskap og sikrer grunnleggende sosiale og økonomiske rettigheter og goder for alle med behov. Og det forutsetter institusjoner som bidrar til likestilling og deltakelse fra ulike grupper i samfunnet (alder, kjønn og etnisitet)».

De fleste av FNs 17 mål er relatert til sosial bærekraft på en eller annen måte, men

uttrykt eksplisitt i følgende: mål 1 utrydde fattigdom, mål 2 utrydde sult, oppnå matsikkerhet og bedre ernæring, og fremme bærekraftig landbruk, mål 3 god utdanning og fremme livskvalitet for alle, uansett alder, mål 5 oppnå likestilling, mål 7 sikre tilgang på bærekraftig energi til en overkommelig pris for alle, mål 10 redusere ulikhet, mål 16 fremme inkluderende samfunn, rettsvern for alle og velfungerende institusjoner på alle nivå og mål 17 styrke virkemidler og samarbeid for bærekraftig utvikling.

Målkonflikter

Det vil i operasjonaliseringen av FNs bærekraftsmål og delmål kunne oppstå dilemmaer ved at måloppnåelse innen et bærekraftsmål motvirker måloppnåelse innen et annet bærekraftsmål. Fortetting og knutepunktutvikling er sentrale strategier i utviklingen av bærekraftige byer og tettsteder. Boliger tett på knutepunkt ser ut til å kunne tiltrekke seg en voksen aldersgruppe med god økonomi. Dette fører til, og kan forsterke, sosial ulikhet. I forbindelse med pandemien i 2020 ser man at smitten er meste utbredt der folk bor tett og trangt.

Dette er ikke nye dilemmaer, men det kan se ut som om miljø og økonomi har blitt vektlagt i større grad enn det sosiale. I de senere år, og spesielt i forsknings- og kunnskapsmiljøer som arbeider med å operasjonalisere bærekraftsmålene, har man sett betydningen av å analysere hvilke bærekraftsmål som positivt forsterker hverandre og hvilke som fører til dilemmaer. Til syvende og sist handler dette om hva man som samfunn er villig til å prioritere. I kommunen står man overfor slike dilemmaer ofte. Her eksemplisert ved de dilemmaer byantikvaren står i: Det er vedtatt både

sentrale og lokale mål for å minske tapet av kulturminner. Kulturminner er en ikke fornybar ressurs. Dette målet kommer ofte i konflikt med et ønske om bedre utnyttelse av arealer og økonomi, i tillegg til tekniske standarder og estetiske vurderinger. Til syvende og sist er dette en politisk beslutning, men det er viktig å bruke de virkemidler som finnes for å oppnå et best mulig resultat.

Det er vesentlig å ha et godt kunnskapsgrunnlag og gode kartlegginger slik at man tidlig i planprosessene kan legge premisser for å nå kulturminnefaglige mål. I dialog mellom de ulike interessene finner man ofte gode løsninger. Ved store samferdselsprosjekter i offentlig regi som nytt dobbeltspor gjennom Moss, var dette ikke mulig. Der måtte kulturminnene vike for å oppnå andre samfunnsnyttige formål. Men det ble en mindre tilpasning for å bevare nordre del av Værlegata og Nyquistgården.

Det vil føre for langt i denne planen å drøfte målkonflikter grundigere, men følgende tre rapporter presenterer og drøfter dilemmaene: Viken fylkeskommune beskriver i sitt kunnskapsgrunnlag for en bærekraftig framtid – Vi i Viken (2019), temaet. Mistein og Hofstads rapport om fortetting og folkehelse (2019) drøfter dilemmaene. Avslutningsvis vil vi vise til Magnussen m.fl i Menon Economics (2017) som på oppdrag fra DOGA har gjennomført en litteratur- og metodestudie av den samfunnsøkonomiske verdien av byfortetting.

Moss er et vekstområde i Østfold, med høy bostedsattraktivitet, vakre omgivelser og gode tjeneste-, kultur- og fritidstilbud. Antatt befolkning i 2030 vil være omtrent 55 000 innbyggere. Innvandrerbefolkningen utgjør i dag ca. 20 % av befolkningen.

Levekår og livskvalitet

Hvem planlegger vi for mot 2032?

De fleste innbyggerne vil bosette seg i eller nært sentrum. Fortettingen stiller store krav til å ivareta og videreutvikle bokvaliteter, rekreasjonstilbud og møteplasser, og gir gode muligheter til å utvikle miljøvennlige og levende by- og tettsteder.

Levekår og livskvalitet

Levekår og livskvalitet handler om hvordan vi har det. Det handler om relasjoner til andre mennesker, både familie, venner og mennesker generelt. Det handler om fysisk og psykisk helse, hvordan vi har det der vi bor, boligen, nærmiljøet og om vi føler oss trygge – fysisk, sosialt og materielt.

Videre vil hvordan vi har det på jobb påvirke livskvaliteten på samme måten som det å stå utenfor arbeidslivet påvirker oss. Gjennom arbeid, utdanning og deltakelse i frivillige organisasjoner eller politiske aktiviteter kan vi bidra til fellesskap, og også bruke oss selv og utvikle oss selv.

Et viktig virkemiddel for å demme opp for sosiale helseforskjeller og høyt frafall i videregående skoler, er et allment kunnskapsbasert helsetilbud i hele livsløpet, gode barnehager og skoler. Skoler som motiverer ungdom til å fullføre videregående skole og ta høyere utdanning er avgjørende.

For å sikre at kommunens innbyggere opplever seg inkludert og opplever tilhørighet, trygghet og mestring, har vi valgt å legge til grunn Statistisk sentralbyrås definisjon av livskvalitet og levekår som den bærende teoretiske modell. Modellen beskriver de viktigste elementene i innbyggernes liv.

Livskvalitet og levekår i Norge

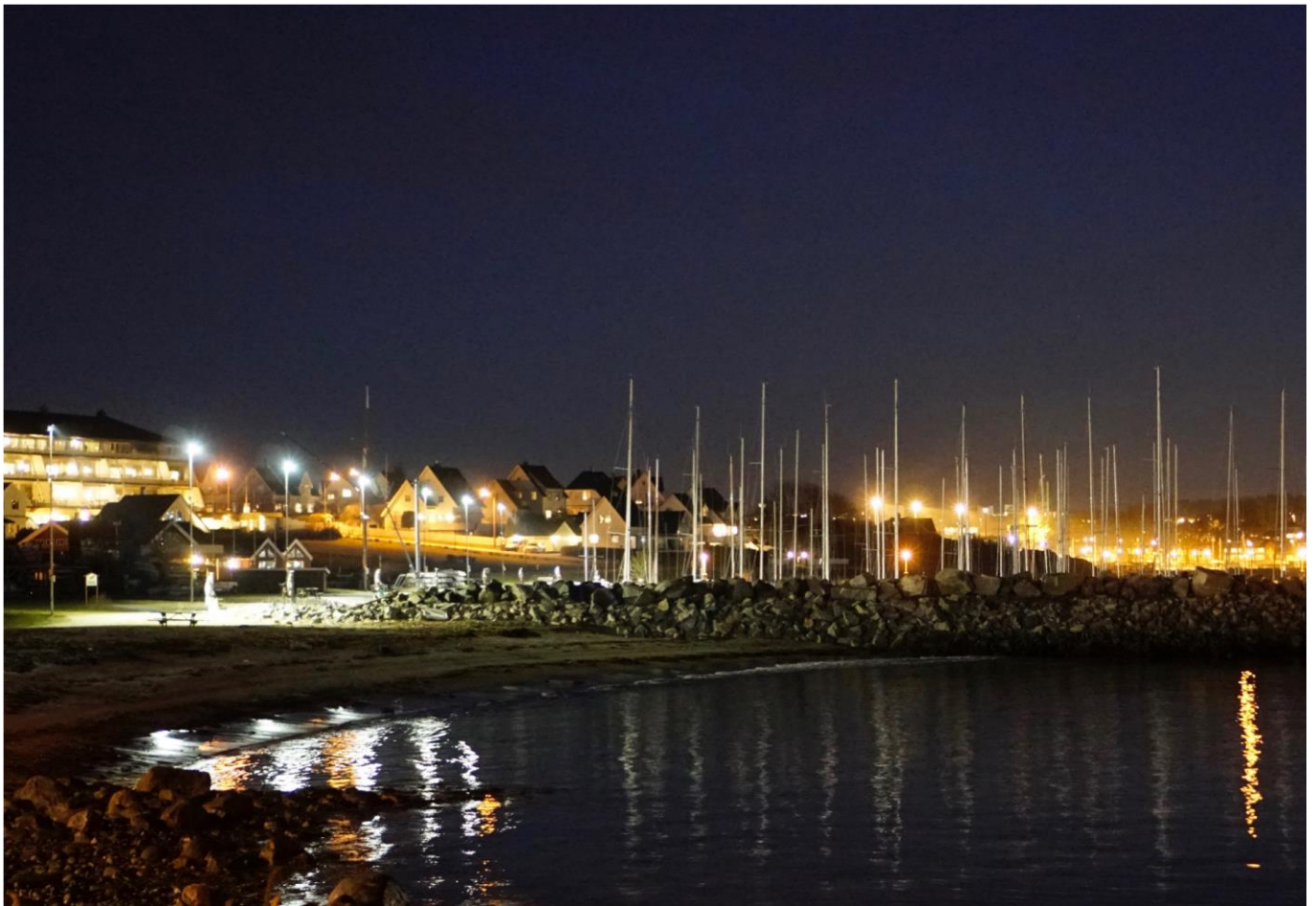


Barn og unge

Et godt oppvekstmiljø er viktig for barn og unges utvikling. Folkehelseinstituttet har i 2020 for første gang utarbeidet en oppvekstprofil. Oppvekstprofilen presenterer statistikk for følgende fem forhold:

- At barn og unge føler tilhørighet og trygghet i familien, blant venner og i nærmiljøet.*
- At barn og unge får god tilknytning til skole og etter hvert arbeidsliv.*
- At barn og unge har god psykisk og fysisk helse.*
- At barn og unge med innvandrerbakgrunn har de samme mulighetene som andre jevnaldrende.*
- At familiens økonomi er trygg og*

Profilen for Moss viser at mange er fornøyde med lokalmiljøet, opplever det trygt, at det er lite mobbing blant 7.klassinger og at de har framtidstro. Noen av områdene hvor barn og unge skårer signifikant lavere på enn landet som helhet, er; lavinntekt, trangboddhet, andel som mottar stønad til livsopphold, andel som ikke er i arbeid eller utdanning, laveste mestringsnivå i lesing i 5.klasse, frafall i videregående skole, deltakelse i fritidsorganisasjon, fornøyd med treffsteder, psykiske lidelser og fysisk aktive.



forutsigbar og at familiens levekår er gode.

Prioriterte bærekraftsmål

FNs bærekraftsmål er verdens felles arbeidsplan for å utrydde fattigdom, bekjempe ulikhet og stoppe klimaendringene. Våre prioriteringer skal ta klimavennlige, sosiale og økonomiske hensyn, og en bærekraftig utvikling skal imøtekomme dagens behov uten å ødelegge mulighetene for at kommende generasjoner skal få dekket sine behov.

Beskrivelser og illustrasjoner av bærekraftsmålene og risikofaktorer følger oppsettet i Vi i Viken. Vi har valgt å bruke samme gruppering av bærekraftsmålene som er gjort i Vi i Viken. Det betyr at de prioriterte bærekraftsmålene som blir omtalt i denne planen, er å utrydde fattigdom, utrydde sult, god helse, god utdanning, likestilling mellom kjønnene,

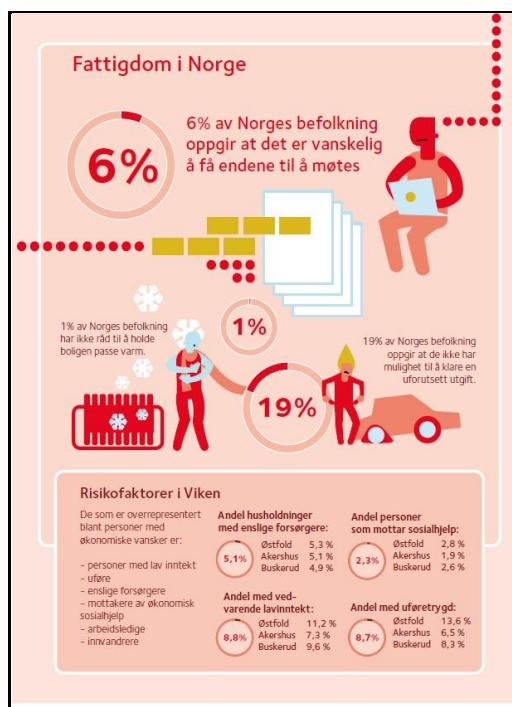
bærekraftige bysamfunn og fred og rettferdighet. I tillegg er bærekraftsmål nr. 17 om samarbeid for å målene, omtalt. I Moss finner vi utfordringer innen alle de prioriterte bærekraftsmålene. For å være den varme kommunen som visjonen legger opp til, må det rettes tiltak inn mot alle disse områdene.

Bærekraftsmålene følges opp av delmål. Svært mange av delmålene vil ikke være gjeldende for Norge eller norske forhold. I det nedenstående har vi koblet statistikk slik den fremkommer i Vi i Viken med lokal statistikk. Dette, sammen med utfyllende data fra Folkehelseprofilen, Fylkesundersøkelsen Oss i Østfold, KOSTRA-tall og Ungdata, danner et kunnskapsgrunnlag for prioriteringer og tiltak som kan iverksettes.



Mål 1 Utrydde fattigdom

Bærekraftsmål 1 handler om å bekjempe ekstrem fattigdom og sørge for at den økonomiske veksten er inkluderende og fordeles jevnere blant land og befolkning. Økonomisk vekst må bidra til å skape bærekraftige jobber, og gi like muligheter til alle.



Risikofaktorer i Moss

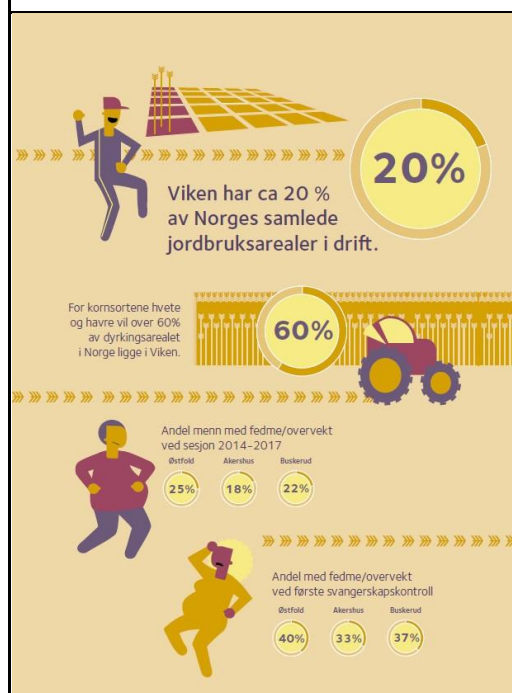
20 prosent av mossingene i alderen 20-66 år er mottakere av stønad til livsopphold. Det er signifikant høyere andel enn landsgjennomsnittet.

Barn av eneforsørgere antas å være en potensiell utsatt gruppe, både økonomisk og sosialt. 18 prosent av barn under 18 år vokser opp med en enslig forsørger i Moss. Det er en høyere andel enn landsgjennomsnittet på 15 prosent.

Mål 2 Utrydde sult

Bærekraftsmål 2 handler om å utrydde sult, sikre mattrygghet, bedre ernæring og fremme et bærekraftig landbruk. Det er vi bruker. Gjøres dette riktig kan jobben som det gir inntekter og bevar

ydde sult, sikre mattrygghet, bedre ernæring og fremme et bærekraftig landbruk. Det er vi bruker. Gjøres dette riktig kan jobben som det gir inntekter og bevar



Risikofaktorer i Moss

Barnefattigdom er høy i Moss og dette kan føre til manglende tilgang på næringsrik mat.

Overvektsklinikken ved Sykehuset Østfold Moss mottar månedlig ca. 70 henvisninger på voksne i Østfold. Dette er pasienter med redusert helserelatert livskvalitet, samt vektrelatert tilleggssykdom. Vi har ikke tall på hvor mange av disse som kommer fra Moss.

Målinger blant 3.klassinger i Moss viser at vekten i den aldersgruppen ligger på landsgjennomsnittet. Det er ansatt en ernæringsrådgiver i kommunen som følger opp de overvektige barna, unge og gravide med overvekt.

Mål 3 God helse

Bærekraftsmål 3 handler om å sikre god helse og fremme livskvalitet for alle, uansett alder. At alle kan leve friske og sunne liv er en forutsetning for å oppnå bærekraftig utvikling.

Andel av befolkningen som oppgir at de har god eller svært god helse: Østfold 73% Akershus 80% Buskerud 76% Andel av befolkningen som oppgir at de har god tilgjengelighet på grøntareal i nærmiljøet 91% Psykiske lidelser og muskel- og skjelett-plager er de vanligste årsakene til uføretrygd 81% 81% av 5-åringene i Viken har ingen hull i tennene Viktigste årsak til tidlig død er hjerte- og karsykdommer	Risikofaktorer i Moss 72 prosent av mossingene oppgir at de har god eller svært god helse. Selv om levealderen stiger i Moss, er den forventede levealderen lavere enn landsgjennomsnittet. Dette er et tegn på at folkehelse er dårligere i Moss enn landet forøvrig. Vi vil særlig trekke fram følgende utfordringer for en god helse i Moss: Det er økning i andelen unge i alderen 15-29 år som oppsøker legehjelp for psykisk uhelse. Særlig er det en økning blant jenter. Dette er en lik trend som landet, men økningen over tid er lavere i Moss enn i landet som helhet. Den psykiske uhelsen er mer stabil i aldersgruppen 45-74 år, men andelen er noe høyere enn landsgjennomsnittet. Ungdom- og videregående skoleelever i Moss skiller seg ut fra landsgjennomsnittet med en høyere andel som rapporterer om depressive symptomer og ensomhet. Når det gjelder hjerte- og karsykdommer er mossinger omtrent på landsgjennomsnittet, mens andelen som bruker legemidler til behandling av type 2-diabetes i alderen 30-74 år er økende. Brukere av legemidler til behandling av KOLS og astma i alderen 45-74 år øker noe, både i Moss og landet. En signifikant høyere andel av ungdoms- og videregående skoleelever i Moss enn landsgjennomsnittet har prøvd cannabis minst en gang i løpet av det siste året. Andel som blir utsatt for vold og mishandling utgjør 7,2 % i Moss mot 6,9 % for landet som helhet.
--	--

Mål 4 God utdanning

Bærekraftsmål 4 handler om å sikre inkluderende, rettferdig og god utdanning og fremme muligheter for livslang læring for alle. En god utdanning er grunnlaget for å forbedre menneskers liv. Jenter og gutter skal ha lik tilgang til utdanning med god kvalitet, og den skal være gratis. Utdanningens betydning for levkår og livssjanser har økt de siste tiårene. Utdanning er viktig som inngangsbillett til arbeidsmarkedet, og dermed tilgang til inntekt, bolig og andre levkårs-goder. De siste årene er de sosiale forskjellene mellom personer med høy og lav utdanning blitt større. Dette gjelder blant annet økonomiske vansker, betalingsproblemer og boligsituasjon. Utdanningsnivået i befolkningen er en av de bakenforliggende påvirkningsfaktorene for helsetilstanden.



Viken har over 42 000 elever fordelt på 58 videregående skoler

Rundt halvparten av forventet vekst i arbeidsplasser i Viken mot 2040 kommer i yrker som ikke krever utdanning utover videregående skole.

Andel på laveste mestringsnivå i lesing 2017/2018, nasjonale prøver		Andel 16-25-åringar som ikkje deltar i eller har fullført vidaregåande opplærings- og som ikkje er i arbeid	Andel av befolkning som har fullført høgre utdanning
5. trinn	8. trinn		
27,3%	9,7%	Østfold 9,1%	Østfold 28%
23,1%	9,2%	Buskerud 8,1%	Buskerud 32%
20,0%	7,3%	Akershus 6,1%	Akershus 42%

Risikofaktorer i Moss

Utdanning og levealder henger sammen.

Det er forskjeller i forventet levealder mellom de med og uten høyere utdanning - også i Moss. I Moss forventes en å leve 4,1 år lenger om en gjennomfører videregående opplæring enn om en kun har utdanning på grunnskolenivå. Dersom en fullfører høyere utdanning på universitet/høyskole øker forskjellene i forventet levealder til 6,2 år.

Selv om utviklingen er på rett vei, er det uheldig at frafallsprosenten er på 22 prosent i videregående skole, noe som er signifikant høyere enn nasjonalt gjennomsnitt.

7. og 10.klassingene i Moss trives på skolen. En signifikant høyere andel femteklassinger i Moss skårer på det laveste mestringsnivået i lesing sammenlignet med landet for øvrig.

Mål 5 Likestilling mellom kjønnene

Bærekraftsmål 5 handler om at kvinner og menn kan delta i samfunnet på like vilkår; det vil si å ha like muligheter og rettigheter. Reell likestilling innebærer også å være fri fra vold, tvang, marginalisering og diskriminering.

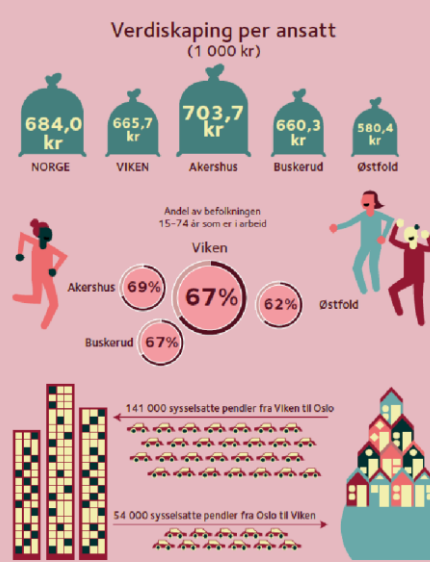
 NORGE 85% 85% av yrker er ikke kjønnsnøytrale Utsatt for alvorlig vold i voksen alder Kvinner 22% Menn 44% VIKEN 2 av 3 ledere i Viken er menn. 7 av 10 ansatte i offentlig sektor i Viken er kvinner Over 6 av 10 ansatte i privat sektor er menn Omfang av deltidsarbeid i Viken Kvinner 35% Menn 11% Vikendeltidagelse i Viken Kvinner 67% Menn 73%	Risikofaktorer i Moss Ut av 246 ledere på ulike nivå i Moss kommune utgjør kvinner 75,6 prosent. Det er ikke utarbeidet en oversikt over antall ansatte med uønsket deltid. Antall brukere av Kriesenteret har vist en svak økning de siste årene. Kriesenteret rapporterer om komplekse og alvorlige saker, og samarbeider tett med politiet. Gjennomsnittlig botid på Kriesenteret er 44 døgn.
--	--

Mål 8 Anstendig arbe

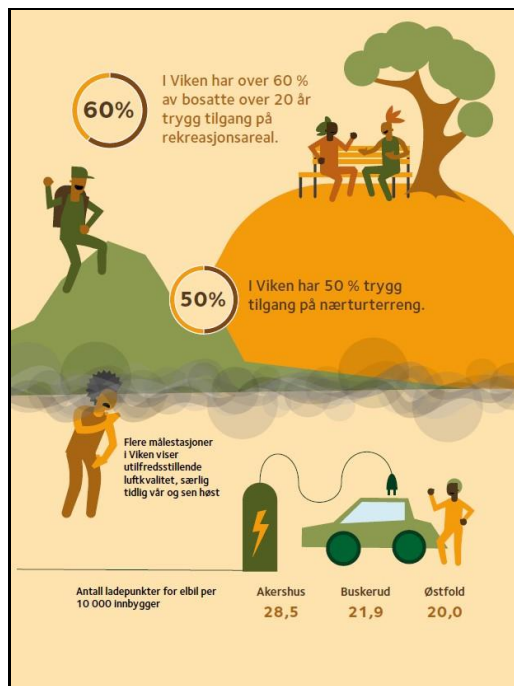
id og økonomisk vekst

Bærekraftsmål 8 handler om å fre full sysselsetting og anstendig arb

mme varig, inkluderende og bærekraftig økonomisk vekst, eid for alle.

 Verdiskaping per ansatt (1 000 kr) <table border="1"> <thead> <tr> <th>Region</th> <th>Verdiskaping (1 000 kr)</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>NORGE</td> <td>684,0</td> </tr> <tr> <td>VIKEN</td> <td>665,7</td> </tr> <tr> <td>Akershus</td> <td>703,7</td> </tr> <tr> <td>Buskerud</td> <td>660,3</td> </tr> <tr> <td>Østfold</td> <td>580,4</td> </tr> </tbody> </table> Andel av befolkningen 15-74 år som er i arbeid <table border="1"> <thead> <tr> <th>Region</th> <th>Andel (%)</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Akershus</td> <td>69%</td> </tr> <tr> <td>VIKEN</td> <td>67%</td> </tr> <tr> <td>Buskerud</td> <td>67%</td> </tr> <tr> <td>Østfold</td> <td>62%</td> </tr> </tbody> </table> 141 000 sysselsatte pendler fra Viken til Oslo 54 000 sysselsatte pendler fra Oslo til Viken	Region	Verdiskaping (1 000 kr)	NORGE	684,0	VIKEN	665,7	Akershus	703,7	Buskerud	660,3	Østfold	580,4	Region	Andel (%)	Akershus	69%	VIKEN	67%	Buskerud	67%	Østfold	62%	Risikofaktorer i Moss Moss og Rygge kommuner hadde registrert hhv 2,0 prosent og 1,6 prosent arbeidsledige før koronasituasjonen inntraff. Dette er ifølge KOSTRA høyere enn landet for øvrig og KOSTRA-gruppe 13. I august var 1130 personer uten arbeid i Moss. Det utgjør 4,8 % av befolkningen i alderen 18-67 år. Oppvekstprofilen viser at 25 % av innvandrere i aldersgruppen 16-25 år står utenfor utdanning og arbeid (2019), mot 12 % av befolkningen ellers.
Region	Verdiskaping (1 000 kr)																						
NORGE	684,0																						
VIKEN	665,7																						
Akershus	703,7																						
Buskerud	660,3																						
Østfold	580,4																						
Region	Andel (%)																						
Akershus	69%																						
VIKEN	67%																						
Buskerud	67%																						
Østfold	62%																						

Mål 10 Mindre ulikhet									
Bærekraftsmål 10 handler om å redusere ulikheter mellom land, og innad i land for å skape bærekraftig utvikling. En rettferdig fordeling av ressurser er nødvendig for å redusere fattigdom og skape stabile samfunn. Ulikhet handler om inntekt/formue, tilgang til utdanning, helsehjelp og muligheter.									
 Kvinner og personer med innvanderbakgrunn er underrepresentert i kommunestyrene. Andel barn i husholdninger med lavinntekt i 2017 (kommunal median) <table border="1"> <thead> <tr> <th>Region</th> <th>Andel (%)</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Østfold</td> <td>11,5%</td> </tr> <tr> <td>Akershus</td> <td>8,1%</td> </tr> <tr> <td>Buskerud</td> <td>10%</td> </tr> </tbody> </table> Tre av de fem kommunene i Norge med høyest gini-koeffisient ligger i Viken Seks kommuner i Viken har over 90 min median kjøretid til nærmeste fødested. 44% Blant personer som opplever at de har en funksjonshemming er kun 44 prosent i arbeid, mot 74 prosent i hele befolkningen.	Region	Andel (%)	Østfold	11,5%	Akershus	8,1%	Buskerud	10%	Risikofaktorer i Moss Om lag 1200 barn under 18 år (12,1 prosent) bodde i husholdninger med lavinntekt i Moss ved den siste tilgjengelige måling (2018). Til sammenlikning er landsgjennomsnittet 9,3 prosent og fylket 8,8 prosent. Selv om majoriteten av mossinger betegner helsen sin som god eller svært god, viser undersøkelsen "Oss i Østfold" at fordelingen av helse er skjev. En større andel mossinger med høyere utdanning svarer at helsen er svært god/god, i motsetning til mossinger med grunnskole som høyeste utdanning, hvor en lavere andel svarer det samme. Oppvekstprofilen viser at barn og unge som deltar i fritidsaktiviteter, er signifikant lavere enn landet for øvrig.
Region	Andel (%)								
Østfold	11,5%								
Akershus	8,1%								
Buskerud	10%								
Mål 11 Bærekraftige byer og samfunn									
Bærekraftsmål 11 handler om å gjøre motstandsdyktige og bærekraftige	byer og bosettinger inkluderende, trygge, og bærekraftige.								



Risikofaktorer i Moss

Fylkesundersøkelsen "Oss i Østfold" ble gjennomført for å få kunnskap om hvordan østfoldingene har det og hvordan de opplever nærmiljøet sitt. Spørsmålene handler om helse, trivsel og andre forhold som har betydning for folkehelse og livskvalitet.

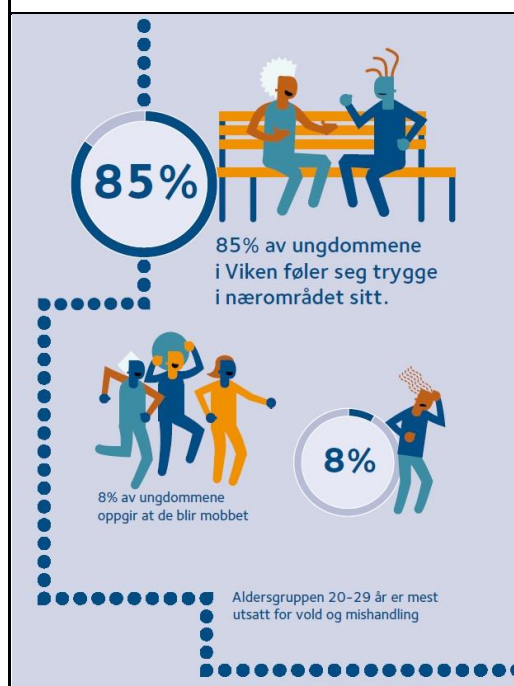
Undersøkelsen viser at det er en noe høyere andel i Moss enn i Østfold som oppgir å trives i stor grad i nærmiljøet sitt og som svarer at det er god tilgjengelighet av grøntarealer i sitt nærområde. Å ha tilgang til natur- og friluftsområder står fram som det viktigste for å trives i nærmiljøet for mossingene, fulgt av tilgang til butikker og spisesteder. Undersøkelsen viser at det er forskjell mellom områder i kommunen i forhold til utdanningsnivå, bruttoinntekt, opplevd trivsel, tilhørighet og trygghet.

Ungdom rapporterer høyere enn landsgjennomsnittet når det gjelder skjermtid. Mange unge oppgir bekymring rundt egen skjermtid uten at de har klart å redusere bruken.

Oppvekstprofilen viser at signifikant færre unge enn i landet for øvrig er fornøyd med treffsteder.

Mål 16 Fred og rettferdighet

Mål 16 handler om å fremme fredelige og inkluderende samfunn med sikte på bærekraftig utvikling, sørge for tilgang til rettsvern for alle, og bygge velfungerende, ansvarlige og inkluderende institusjoner på alle nivåer. Konflikter, ustabilitet og manglende rettssikkerhet er viktige årsaker bak fattigdom, sult og migrasjon. Fred, trygghet og velfungerende samfunnsinstitusjoner er derfor grunnleggende forutsetninger for å skape bærekraftig utvikling.



Risikofaktorer i Moss

Det foreligger ikke i dag en strategi om medvirkning for innbyggere i Moss.

Handlingsplan Sammen mot vold og Handlingsplan mot kjønnslemlestelse skal slås sammen til en plan, og revidering er igangsatt.

I oppvekstprofilen uttrykker unge at de opplever seg like trygge i sitt nærmiljø som i landet for øvrig.

Mål 17 Samarbeid for	å nå målene
Bærekraftsmål 17 handler om å skape for bærekraftig utvikling. Det er myndigheter, næringsliv og sivilsamfunn som samarbeider med de andre 16 målene.	gjennomføringsmidlene og fornye globale partnere under dette målet at sterke partnerskap mellom samfunnet trekkes frem som avgjørende for å kunne lykkes
	Risikofaktorer i Moss Mengden oppgaver som offentlig forvaltning skal løse har økt, samtidig som samfunnet blir mer komplekst. Nye komplekse samfunnsutfordringer kan ikke løses sektorvis, men krever innsats på tvers av sektorer og forvaltningsområder. Ansvar for å nå viktige samfunns mål, som for eksempel økonomisk, sosial og samfunnsmessig bærekraft, kan ikke legges til den enkelte sektor. For å nå målene må vi arbeide tverrsektorielt, dele kunnskap, samskape og koordinere.

Hovedmål, delmål, strategier og tiltak

Det er utarbeidet hovedmål, delmål, strategier og tiltak i planen. Tiltakene er utarbeidet på bakgrunn av det som fremkommer i kunnskapsgrunnlaget for planen, innspill fra innbyggere, politikere og ansatte i Moss kommune.

Dette betyr at tiltakene varierer i form og på hvilket nivå de skal virke.

Innbyggerne har vært svært konkrete i sine ønsker, og gjerne konkrete for sitt nærmiljø. Det er valgt å bruke formuleringer som er rause i forhold til konkrete tiltak som utvikles for å kunne romme alt fra de overordnede til mer konkrete tiltak. Tiltakene skal rulleres hvert 4. år. Tiltakene er uttrykk for vurderinger og prioriteringer som er gjort ut



fra kunnskapsgrunnlaget for denne planen.

I tillegg til konkrete tiltak har innbyggerne kommet med innspill på hva som skal prege Mossesamfunnet. Eksempler på dette er et samfunn preget av raushet, relasjoner, mangfold, inkludering, samarbeid, troverdighet, utvikling, medvirkning, godt fellesskap, trygghet og forutsigbarhet.

I Moss er alle inkludert og opplever tilhørighet, trygghet og mestring.

Slik vil vi ha det (delmål):	Slik gjør vi det (strategier):	Ved å (tiltak):
Moss er et raust og helsefremmende lokalsamfunn	Vi etablerer attraktive møteplasser som fremmer fysisk og sosial aktivitet og deltakelse på tvers av generasjoner.	• Definere premisser for alders- vennlig stedsutvikling. • Benytte kunnskap på by- og steds- nivå som grunnlag for by- og steds utvikling. • Involvere ulike parter i planlegging og drift. • Kartlegge friluftsverdier og utarbeide en grøntstrukturplan/et naturregnskap for å sikre sammenhengende grønne områder og friluftsområder. • Invitere til samarbeid mellom næringsliv, frivillighet og kommune om utvikling og drift av ønskede tiltak. • Tilpasse aktiviteter til nærmiljøet.
	Vi styrker samskaping mellom innbyggere, kommune, næringsliv, trossamfunn, frivillig sektor og den uorganiserte/ selvorganiserte aktiviteten.	• Etablere nærmiljøteam som kan bestå av kommunen, lag og organisasjoner, velforeninger, næringsliv mfl. • Vurdere å etablere aktivitetsråd (supplering til idrettsråd) for å stimulere innbyggere til jevnlig aktivitet, fremme og ivareta lokale anleggs- og aktivitetsbehov for egenorganisert idrett og fysisk aktivitet for flere grupper. • Utarbeide en metodikk for samarbeid mellom kommunalområder som sikrer at alle virksomheter skal være deltagende i kommuneplanen, og være forpliktet til å delta i å etablere møte plasser, samt jobbe for å fremme møteplasser som fremmer fysisk og sosial aktivitet. Vi møter alle nye ideer med engasjement og vet hvem vi kan henvise til. • Utarbeide et livskvalitetsbudsjett.

Slik vil vi ha det (delmål):	Slik gjør vi det (strategier):	Ved å (tiltak):
------------------------------	--------------------------------	-----------------

Moss er et raust og helsefremmende lokalsamfunn	Vi styrker samskaping mellom innbyggere, kommune, næringsliv, frivillig sektor og den uorganiserte/ selvorganiserte aktiviteten.	• Kartlegge behovet for utvikling av nærmiljø og aktivitetsområder, for eksempel Bygdetunet, treffpunkter for ungdom i og utenfor sentrum, parkouranlegg, fotballbinge, universelle møteplasser.
	Vi videreutvikler skolen som møteplass for nærmiljøet.	• La Nøkkeland og Halmstad skoler sammen med nærmiljøteam være piloter for utvikling av nærmiljøskolen og gradvis utvikle alle skoler til å bli nærmiljøskoler. • Låne ut kommunens lokaler gratis til aktiviteter for nærmiljøet.
	Vi velger det som fremmer helse og livskvalitet.	• Etablere utendørs treningsområder. • Tilrettelegge for utendørs aktiviteter både sommer og vinter. • Utvikle møteplasser. • Utarbeide gå/sykelstrategi. • Jobbe på tvers av kommunale virksomheter og sektorer. • Videreutvikle tiltak for sunt kosthold i barnehager, skoler og for eldre i institusjoner eller hjemmeboende.
	Vi motvirker utenforskap og fremmer inkludering gjennom aktivitet og arbeid.	• Videreutvikle tiltak i tråd med regjeringens Inkluderingsdugnad som omhandler redusert risiko ved å ansette, arbeid og psykisk helse og bedre muligheter til opplæring.
	Vi mobiliserer samfunnets omsorgsressurser.	• Involvere ulike grupper av befolkningen til idedugnad forut for planlegging av tiltak.
I Moss har alle et godt oppvekstmiljø	Alle barn, ungdom og unge voksne utvikler ferdigheter og får realisert sitt potensiale.	• Etablere ordninger som når alle. • Tilrettelegge innsats for sårbare grupper.
	Alle barn og unge har mulighet til å delta på en fritidsaktivitet de selv ønsker.	• Videreutvikle bruken av Opplevelseskortet. • Etablerer samarbeid med lag og foreninger for å utvikle retningslinjer for deltakelse.

Slik vil vi ha det (delmål):	Slik gjør vi det (strategier):	Ved å (tiltak):
-------------------------------------	---------------------------------------	------------------------

I Moss har alle et godt oppvekstmiljø.	Vi styrker foreldrenes mulighet til å gi barna en trygg og god oppvekst.	• Gi gratis generasjonsbyggende nærmiljøtiltak/aktiviteter. • Tilby bistand tidlig både i forhold til alder og utvikling av alle former for vansker (tidlig inn og forebygging).
	Vi reduserer helseforskjeller ved å prioritere universelle strategier, tverrfaglig arbeid og tidlig innsats.	• Etablere tverrfaglige bydels- og stedsteam. • Utarbeide livskvalitetsbudsjett.
	Barn og unges oppvekstmiljø fremmer livskvalitet og psykisk- og fysisk helse.	• Praktisk livsmestring i skolen. • Følge opp og videreutvikle tiltak i «Helsefremmende barnehager og skoler».
	Alle har et mobbefritt opplærings- og oppvekstmiljø.	• Videreutvikle arbeidet med selvrapportering fra barn og ungdom om sentrale områder i deres liv ved bruk av standardiserte selvrapporterings program. • Videreutvikle arbeidet med gode læringsmiljø. • Kartlegge og vurdere behovet for felles antimobbeprogram i mosseskolen.
I Moss har alle muligheten til å leve og bo selvstendig.	Alle har mulighet til å bo trygt i eget hjem så lenge så mulig.	• Etablere eldrekonsulenter som arbeider med å gjøre Moss trivelig og tilgjengelig for alle. • Utbedre eldre boliger ihht universell utforming som seniorbo på Halmstad. • Utarbeide en plan som oppfølging av eldrereformen «Leve hele livet».
	Det vanlige er at alle bor i egen eid bolig.	• Sikre tilstrekkelige rammer innenfor startlån.
	Vi utvikler bofellesskap på tvers av generasjoner.	• Legge til rette for bofellesskap på tvers av ulike samfunnslag og aldersgrupper. • Sikre ulik sammensetning av bolig i hht pris, type bolig. • Etablere felles møteplasser i bofellesskap inne og ute.

Slik vil vi ha det (delmål):	Slik gjør vi det (strategier):	Ved å (tiltak):
-------------------------------------	---------------------------------------	------------------------

I Moss har alle muligheter til å leve og bo selvstendig.	Vi utvikler samarbeid mellom og arbeider for å samlokalisere ulike typer virksomheter (for eksempel barnehage, studentbolig og omsorgssenter).	• Utvikle et konsept med samlokaliserte virksomheter.
	Vi videreutvikler bruken av velferdsteknologi og digitalisering innenfor alle fagområder.	• Videreutvikle en strategiplan for velferdsteknologi og digitalisering for alle fagområder.
	I Moss har vi tilrettelagte boliger i sentrale strøk med mange funksjoner tett på.	• Tilrettelegge for boliger med mange funksjoner tett på.
I Moss har alle muligheter til å delta i kultur-, idretts- og fritidsaktiviteter.	Vi tilrettelegger for et mangfold av frivillige-, idretts- og kulturelle tiltak og aktiviteter.	• Legge til rette for et kultur og idrettstilbud gjennom økonomisk støtte, stille lokaler til disposisjon, etablere nye møte- og aktivitets plasser med god geografisk spredning i kommunen og være en aktiv samarbeidspart som sikrer samhandling på tvers. • Skape forpliktende samhandlings-arenaer med klart og tydelig mandat som sikrer samhandling på tvers av kommunalområder, enheter, næringsliv og lag og foreninger. • Kartlegge om det er behov for egne aktivitetsarenaer for jenter. • Utvikle anlegg i tråd med idrettens behov
	Vi bruker kunst og kultur til å skape gode opplevelser, vekke undring og debatt.	• Ved å støtte og legge til rette for at kunst er der hvor folk er; oppsøkende, i skoler og barnehager (kulturelle skolesekken og den kulturelle spaser stокken), i det offentlige rom m.m.

Slik vil vi ha det (delmål):	Slik gjør vi det (strategier):	Ved å (tiltak):
-------------------------------------	---------------------------------------	------------------------

I Moss har alle muligheter til å delta i kultur-, idretts og fritidsaktiviteter.	Vi videreutvikler kulturskolen til å favne flere kreative uttrykksformer.	• Utarbeide en helhetlig startegiplan for kulturskolen som identifiserer hvordan flere deler av befolkningen skal inkluderes. • La kultuenheten være en inkluderende arena gjennom samarbeid på tvers av skoler, SFO og barnehager. • Sikre en flytende overgang mellom skole til kulturskolen ved å bruke gruppeundervisning slik at tilbudet kan omfatte flere. • Utvikle nye tilbud som for eksempel digital komponering. • Å gjøre musikkinstrument tilgjengelig for alle som trenger det.
	Vi videreutvikler bibliotek tjenesten til å være en møteplass for alle aldersgrupper, en arena for inkludering og formidler av kunnskap og kultur.	• Etablere kreative møteplasser for ungdom som fremmer læring, deling og fellesskap. Arbeidet forankres i brukermedvirkning for å sikre at ungdommenes behov for meningsfylte fritidsaktiviteter blir møtt (prosjekt Fritt spillerom). • Videreutvikle bibliotekene som arenaer for leseglede og kunnskapsformidling for barn og unge, for eksempel i samarbeid med skoler og barnehager. • Bidra til personlig utvikling og tilhørighet for den enkelte innbygger ved å styrkes som kultur- og lærings arena, og som attraktive og spennende møteplasser.
	Personer som ikke kan nyttiggjøre seg av allmenne tilbud tilbys transport slik at de kan delta der tilbudet er.	• Videreutvikle behovet for transport tjenester for både hjemmeboende og beboere i institusjoner for å nå tilbudene der disse er.

Slik vil vi ha det (delmål):	Slik gjør vi det (strategier):	Ved å (tiltak):
I Moss har alle muligheter til å delta i kultur-, idretts og fritidsaktiviteter.	Alle skal ha mulighet til å bli kjent med, engasjere seg i og ta ansvar for kulturmiljøet i Moss.	• Arrangere kulturminnedager hvert år for å belyse kulturminner i Moss. Gjennomføres i samarbeid med lag og organisasjoner. • Skilte og formidle kulturminner ved turstier og møteplasser. • Utvikle "Hver skole sitt kulturminne" • Et samarbeidsprosjekt mellom skole, organisasjoner og administrasjonen.

Moss har virksomheter og enkeltmennesker med kompetanse som gir konkurransedyktig næringsliv, effektiv og god offentlig sektor og høy fremtidig arbeidsdeltakelse.	Vi sikrer samhandling mellom utdanningsnivåer og mellom utdanningsinstitusjoner og arbeidslivet.	• Utarbeide en plan for området.
	Vi sikrer gode muligheter for livslang læring og fremmer etterspurt etter- og videreutdanning.	• Utarbeide plan for sammenheng mellom innbyggernes behov for tjenester og ansattes behov for etter- og videreutdanning. • Kartlegge behov for etter- og videre utdanning blant ansatte og utarbeide karriereplaner.
	Vi styrker samarbeidet med aktuelle og omkringliggende høgskole- og universitetsmiljøer.	• Kartlegge muligheten for å få et desentralisert høyskoletilbud til Moss.
	Vi legger til rette for mangfold og inkludering i utdanning og arbeidsliv.	• Videreutvikle tiltak i tråd med regjeringens Inkluderingsdugnad som omhandler redusert risiko ved å ansette, arbeid og psykisk helse og bedre muligheter til opplæring. • Videreutvikle samarbeidet med bedrifter som tilrettelegger for aktivitet og arbeidsdeltakelse.
	Ungdom motiveres til å fullføre videregående skole (inkludativ fagutdanning) og å ta høyere utdanning.	• Innarbeide temaet i strategiplan for mosseskolen.

Planarbeidet

Kommunestyret i Rygge og bystyret i Moss vedtok i 2016 at det skulle utarbeides en kommunedelplan for levkår og livskvalitet som «ser i sammenheng alle temaer som omhandler levkår for innbyggerne. Planen skal representere hele livsløpet».

Norske kommuner har ansvaret for å gi et godt tjenestetilbud til kommunenes innbyggere. Samfunnet er stadig i bevegelse og krever at kommuner endrer sitt tjenestetilbud i takt med denne. Begrepet samfunnsfloker er et begrep som søker å forklare komplekse samfunnsmessige

utfordringer kommuner står overfor. Noen floker vil være mer alvorlige og komplekse enn andre, og kreve andre løsninger enn de kommunen rår over i dag. For å løse disse flokene kan man søke samarbeid med andre kommuner, statlige myndigheter, utvikle nye metoder og iverksette innovasjoner som omhandler annet enn å imitere andres praksis.

Det vil være behov for å legge en helhetlig og tverrfaglig tilnærming til grunn for å nyttiggjøre seg synergieffekten som oppstår når flere arbeider mot felles mål. Frivillig sektor er viktig for å skape gode lokalsamfunn og bidrar på ulikt vis til å løse samfunnsfloker. Frivillig sektor er en viktig bidragsyter innenfor

fysisk og psykisk helse, rus, omsorg for barn og inkludering. Frivillig sektor har bygd ut tjenestetilbud til utsatte grupper som det offentlige senere har tatt ansvar for, og de har utviklet nye arbeidsmetoder, ofte med stor vekt på brukerinnflytelse og deltakelse fra lokalsamfunnet. Med bakgrunn i dette vil det være viktig å videreutvikle samarbeidet med frivillig sektor. Frivilligheten i seg selv har en egen verdi.

En utfordring for Østfold, og mer spesifikt for Moss kommune, er at tidligere Moss og Rygge kommuner over år har skåret svært lavt i flere levekårsstudier. Vi har utarbeidet gode rapporter som beskriver de utfordringer kommunene står overfor.

Til tross for gode kunnskapsoppsummeringer og iverksettelse av tiltak, har vi som kommuner ikke klart å løse samfunnsflokene. En del av flokene krever samhandling mellom stat og kommune. Dette kan være overgang mellom ungdomsskole og videregående skoler, samhandling mellom kommunale helsetjenester og spesialisthelsetjenesten og innholdet i utdanningsinstitusjoner.

Fylkeskommunen/Østfoldhelsa har satset på helsefremmende barnehager og skoler, nærmiljøtiltak og trygge lokalsamfunn og har vært en viktig samarbeidspartner for kommunene i Østfold.



Foto: Ingeborg Ø. Thorsland/Moss i sentrum

Sentrale begreper og avklaringer

Medvirkning i planarbeidet Planforslaget, hovedmål, delmål og strategier er utarbeidet på bakgrunn av en bred medvirkningsprosess, med spesielt fokus på innbyggerinvolvering og særlig ungdom.

Ved varsel om oppstart ble det mottatt 60 innspill til kommuneplanarbeidet fra myndigheter, organisasjoner og private. Tidlig i planprosessen ble det igangsatt en omfattende innbyggerinvolvering med hovedfokus på gjestebudmetoden. Sammen med innspill fra over 250 ungdomsskoleelever, partipolitiske gjestebud, ansattlunsj og enkeltinnspill har over 600 personer i Moss og Rygge bidratt til tidlige innspill til visjon, kommuneplan- og kommunedelplanarbeidet.

Det har vært holdt seks åpne møter om kommuneplanarbeidet, lagt til Moss sentrum, Kambo, Jeløya, Høyda, Halmstad og Larkollen. Til møtene ble byens innbyggere, næringsliv, organisasjoner og andre interesserte invitert til få informasjon om planarbeidet underveis og til å komme med innspill til hvordan vi sammen skal utvikle Moss til et godt sted å leve, arbeide og vokse opp. På møtene var det lagt særlig fokus på stedsutvikling og identitet i de forskjellige by- og nærområdene. I tillegg har planarbeidet vært presentert i ungdomsrådene for å gi ungdom

mulighet til å medvirke før ferdigstilling av planforslaget.

Innbyggerne er opptatt av å utvikle en levende og aktiv by, med rekreasjonstilbud, møteplasser, bedre infrastruktur for de myke trafikantene og bedre kollektivtilbud. Å sikre arbeidsplasser, frivillighet, nærmiljø, skole og barnehage, boliger, tilbud i sentrum og helse er viktig for mange. I tillegg kom det innspill på gode verdier som må prege mossesamfunnet; mangfold, inkludering, tilhørighet, trygghet, samarbeid og raushet. Kunst, kultur og sjøliv er viktig for mossingene. Det at mange har deltatt i planarbeidet har vært viktig for å utarbeide en plan for hele mossesamfunnet.

En tverrfaglig sammensatt ressursgruppe med ansatte fra alle kommunalområdene har deltatt i utarbeidelsen av LOLL.

I utarbeidelsen av tiltak i LOLL ønsket vi å sikre oss en bred deltakelse og tok derfor et ekstra initiativ overfor den kommunale rus- og psykiatritjenesten, NAV, Skeiv ungdom, medvirkningsråd for ungdom og innspill fra elever og læringer i Viken om trygge læringsarenaer. Med bakgrunn i oppstått pandemi ble det vanskelig å få gjennomført en bred medvirkning, men dette skal gjennomføres i forbindelse med høringen.

Inkludering

Alle som bor i Norge skal ha like muligheter til å bidra og til å delta i fellesskapet, uavhengig

av kjønn, etnisk bakgrunn, seksuell orientering og funksjonsnedsettelse.

Samskaping

Her har vi valgt å legge til grunn den definisjon som fremkommer i

Co-creation	Co-production
Tynn samskaping	Tykk samskaping
• Innbyggere inviteres som aktive og autoritative samarbeidspartnere, sammen med offentlige myndigheter og/eller private aktører. • En dialog på tvers av forskjeller som skaper større innsikt, forståelse og læring i situasjoner preget av likeverdighet. • Ofte ad hoc hvor samarbeidspartnere trekkes inn i forskjellige faser av et utviklingsarbeid. • Adresserer og omformer i liten grad makt og styring. • Med røtter i forskning om forretningsutvikling, marketing og kommunikasjonsstrategi hvor forbrukere/kunder transformeres fra passive til aktive medskapere av produkter og tjenester.	• Likeverdig og kontinuerlig samarbeid om å utvikle, gjennomføre og evaluere velferdsytelser i en samlet kjede eller spiralbevegelse som gjentas og som enten gjennomføres en-til-en, eller som flere til flere personer og aktører gjør sammen. • Et varig tidsperspektiv, uten ekstraordinær prosjektkarakter. • Kan gjennomføres på individ-, organisasjons- og samfunnsnivå. • Adresserer makt og styring og vil ofte omdefinere roller og relasjoner. • Er en produksjonsform, mer enn en form for «høring». • Med røtter i sosiologi og forskning om nettverk og sivilsamfunn/frivillig sektor.

Høyskolen i Sørøst-Norge og KSs håndbok i lokal samskapende sosial innovasjon «La oss gjøre det sammen».

Det skilles mellom tynn og tykk samskaping og som kommune vil man måtte vurdere på hvilket nivå man ønsker at samskaping skal være.

Sosial bærekraft og folkehelse Gjennomgang av definisjoner knyttet til folkehelse og sosial bærekraft viser et nært slektskap mellom de to områdene. Bærekraftig utvikling og folkehelse er normer som over tid er blitt utformet både internasjonalt-, nasjonalt og lokalt.

Forståelsen av likheter og forskjeller mellom sosial bærekraft og folkehelse har vi hentet fra Hofstad og Bergli (2017).

Folkehelsearbeid handler om hva som påvirker og har betydning for befolkningens helse og livskvalitet, og har en tverrsektoriell tilnærming, derfor er stort sett alle de 17 bærekraftsmålene relevante for folkehelsen.

Selv om folkehelsen generelt i Norge er god, så er det betydelige sosioøkonomiske forskjeller i for eksempel forventet levealder. Dette gjelder også for de aller fleste sykdommene, skader og plager, og i levevaner og levekår. Det er også dokumentert at disse forskjellene er økende. Innsatser for å redusere sosial ulikhet i helse er derfor et viktig innsatsområde. Fortsatt krever dette sammensatte løsninger, samt at det gjøres vurderinger av fordelingskonsekvenser og at dette tas hensyn til ved gjennomføring både av små og store tiltak.

Folkehelsprofilen for 2020 viser til at folkehelsearbeidet har mye til felles med den sosiale dimensjonen i FNs bærekraftsmål. Både sosial bærekraft og folkehelse handler om å fremme en samfunnsutvikling som:

- Setter menneskelige behov i sentrum.
- Gir sosial rettferdighet og like livssjanser for alle.
- Legger til rette for at mennesker som bor i lokalsamfunnet, kan påvirke forhold i nærmiljøet og ellers i kommunen.

- Legger til rette for deltakelse og samarbeid.

Et særlig viktig fokusområde for sosial bærekraft har vært knyttet til befolkningens helse og livskvalitet, og en rettferdig fordeling av denne, samt behovet for et effektivt folkehelsearbeid for å nå dette målet (Helsedirektoratet, rapport IS-2748:8).

Folkehelse, helsefremming og sosial bærekraft er nært beslektede områder som har blitt utformet og videreutviklet på internasjonale konferanser og integrert i politiske mål og visjoner internasjonalt, nasjonalt og lokalt.

Universell utforming Moss kommune har i sin visjon vektlagt mangfoldighet og skal være et samfunn med plass for alle mennesker.

Ulikhetene skal være en ressurs for arbeidslivet, kulturlivet og for det sosiale livet. Mangfoldigheten gir oss flere bein å stå på, og mulighet til å utvikle et bærekraftig samfunn.

Regjeringen sier i sin handlingsplan for universell utforming (2015) at «et viktig virkemiddel for å oppnå dette er god tilgjengelighet og omgivelser som er trygge og praktiske å bruke. Universell utforming er en samfunnskvalitet med særlig betydning for personer med funksjonsnedsettelse. Det er et mål at samfunnet skal ha plass til alle uavhengig av funksjonsnedsettelse. Likeverd er også like muligheter til utdanning, arbeid og sosialt liv. For å oppnå dette trenger vi skoler, arbeidsplasser, transportmidler, uteområder og tekniske løsninger som flest mulig kan bruke.

At alle får mulighet til å bidra, er av stor betydning for samfunnet. Den sosiale og økonomiske bærekraften avhenger av at flest mulig får god kompetanse, kommer i arbeid og kan leve aktive og selvstendige liv. Dette

gjelder også for eldre og for dem med funksjonsnedsettelse. Undersøkelser viser at universell utforming bidrar til god samfunnsøkonomi, og at statlige initiativ er nødvendig for utviklingen.

Regjeringen vil derfor arbeide videre for et universelt utformet samfunn. I handlingsplanen vektlegger vi informasjons- og kommunikasjonsteknologi og velferdsteknologi. Det er viktig at nettløsninger, billettautomater og annen teknologi i hverdagen kan brukes av alle innbyggere. God teknologi bidrar til å utvikle vår velferd, og for regjeringen er det et mål at IKT kan brukes av alle.

Dagens samfunn er ikke fullt ut universelt utformet, men det pågår løpende arbeid på sentrale samfunnsområder for at vi skal nå målet om et universelt utformet samfunn. Regjeringen vil derfor også følge opp arbeidet innen bygninger, transport og uteområder» (s.10).

Avslutning

Arbeidet med kommunedelplanen Levekår og livskvalitet i et livsløpsperspektiv (LOLL) har vært inspirerende. Mange dyktige fagfolk i og utenfor kommunen har bidratt, det er kommet innspill fra råd og utvalg og gode høringsinnspill fra kommunens innbyggere. Arbeidet med LOLL har ført til at vi ønsker å se nærmere på livskvalitetsbudsjett og om det kan være noe for Moss kommune.

New Zealand har utarbeidet et livskvalitetsbudsjett og om dette kunne være spennende og vurdere om dette er noe for Moss kommune. Et livskvalitetsbudsjett er et rammeverk for å vurdere effekten av finansiell- og fysisk kapital, naturkapital, sosial kapital og menneskelig kapital.

I utarbeidelsen av statsbudsjettet har New Zealand sett på sammenhengen mellom politikk og livskvalitet. Dette arbeidet har ikke endret innsatsen mye fra tidligere år, men det blir nå større satsninger på mental helse, tiltak mot barnefattigdom, familie- og seksuell vold og rusmisbruk. Førstelinjen blir prioritert.

Et annet område det kunne være interessant å se nærmere på, er målkonflikter som oppstår mellom de ulike bærekraftsmålene til FN. Dette kunne gjøres gjennom bruk av modellen til Breuer, Janetschek og Malerbera (2019). Denne modellen er presentert i Vi i Viken – kunnskapsgrunnlag for en bærekraftig framtid. Videre må det utvikles et system for brukermedvirkning som sikrer medvirkning fra alle kommunens innbyggere.

Avslutningsvis bør kommunen på bakgrunn av de funn som blant annet fremkommer i Oppvekstprofilen, vurdere om det er behov for å utarbeide en egen oppvekstplan eller plan for barn og unge.

Referanser og kunnskapsgrunnlag

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet (2015) Regjeringens handlingsplan for universell utforming

Breuer, A., Janetschenk, H. og Malerba, D. (2019) Translating sustainable development goal interdependencies into policy advice sustainability

Digitaliseringsdirektoratet (2019) Digitaliseringsstrategi for offentlig sektor 2019-2025

<https://khp.fhi.no/PDFVindu.aspx?Nr=3002&sp=1&PDFAAr=2020>

Helsedirektoratet (2018) Folkehelse og bærekraftig samfunnsutvikling rapport is-2748:8 Hofstad, H og Bergsli, H. (2017)

Folkehelse og sosial bærekraft NIBR-rapport 2017:15 <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2011-06-24-29>

<https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/levekar-og-livskvalitet-hva-hvorfor-og-hvordan>

Innholdet i skolegården er viktigere enn størrelsen

<https://khp.fhi.no/PDFVindu.aspx?Nr=3002&sp=1&PDFAAr=2020> – Folkehelseprofil 2020

Høgskolen i Sørøst-Norge/senter for sosialt entreprenørskap og samskapende sosial innovasjon (2018) La oss gjøre det sammen Håndbok i lokal samskapende sosial innovasjon

Knudtzon, L. og Medby, P. (2011) Universell utforming relatert til sosial og økonomisk bærekraft NIBR-notat 2011:110

Kulturdepartementet 12/2019 Et samfunn for alle – Likestilling, demokrati og menneskerettigheter 2020-2025 Regjeringens handlingsplan for likestilling av personer med funksjonsnedsettelse 2020-2025

Magnussen, K., Gierløff, C.W., Seeberg, A.R og Navrud, S. (2017) Den tette byens verdi, en litteratur og metodestudie av den samfunnsøkonomiske verdien av byfortetting

Mistein, Marianne og Hofstad, Hege (2016) NIBR-rapport 2016:9 Sluttevaluering av helse- og omsorg i plan – status og ringvirkninger. Fortetting og folkehelse – hvilke folkehelsekonsekvenser har den kompakte byen?

Moss kommune (2020) Mangfoldig Moss - slik har vi det

Moss kommune (2020) Kommuneplan 2020

Viken fylkeskommune (2019) Vi i Viken kunnskapsgrunnlag for en bærekraftig framtid

Onsager, K., Barlindhaug, R., Indset, M. og Johansen, S. (2019) Viken og delregionene – samfunnsutvikling og bærekraft, utfordringer og muligheter NIBR-rapport 2019:17 ostfoldhelsa.no/prosjekter-2/

Regjeringen (2018) Inkluderingsdugnaden <https://www.regjeringen.no/no/sub/inkluderingsdugnad/id2596993/>

Regjeringen (2017-2018) Leve hele livet – en kvalitetsreform for eldre

SSB - Elisabeth Nørgaard, Live Margrethe Rognerud og Ayfer Storrud (2018)

Indikatorer til FNs Bærekraftsmål Kartlegging av tilgjengelig statistikk i Norge for måling av FNs bærekraftsmål https://www.ssb.no/natur-og-miljo/artikler-og-publikasjoner/_attachment/337380?_ts=16109ab6150



Moss
kommune

Moss kommune, Rådhuset, Kirkegata 15,
Postboks 175, 1501 Moss
Tlf. 69 24 80 00 post@moss.kommune.no